

## ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

**ба диссертатсияи Наимзода Қудратулло Қаҳор дар мавзӯи «Шавкати Бухорӣ ва мақоми ӯ дар адабиёти форс-тоҷик» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.00 – Адабиётшиносӣ (10.01.01 – Адабиёти тоҷик. Равобити адабӣ). – Бохтар, 2025. – 372 с.**

Муҳаммад Исоқ Шавкати Бухорӣ яке аз шоирони маъруфи адабиёти форсии асри XVII ба шумор меравад, ки маҳз бо шарофати сахмаш дар рушди сабки ҳиндӣ шухрат ёфтааст. Сабки ҳиндӣ чараёни адабиест, ки бо ҷустуҷӯи маъноҳои нав, истифодаи ташбеҳу истиораҳои мураккаб ва тамоюл ба андешаи шухудӣ шинохта мешавад. Гарчанде Шавкат ҳеҷ гоҳ ба Ҳиндустон сафар накардааст, осори ӯ намунаи равшани таваҷҷуҳи шоирони эронӣ ба ин сабк мебошад. Ӯ ғазалҳое эҷод кардааст, ки дар онҳо ба маъноофаринӣ, бозии зехнии вожаҳо ва тасвирҳои бисёрқабата, ки аз унсурҳои зиндагии ҳаррӯза ва мафҳумҳои метафизикӣ сарчашма мегиранд, аҳамияти хоса дода мешавад.

Эҷодиёти Шавкат ба марҳалаи баъдии сабки ҳиндӣ тааллуқ дошта, аз шоирони пешин, аз ҷумла Соибӣ Табрезӣ, таъсир пазируфтааст. Осори манзуми ин давра равандеро инъикос мекунад, ки дар он шеърӣ форсӣ аз баёни мустақими эҳсосот ва риояи қолабҳои классик дур шуда, бештар ба жарфои маъно ва андешаҳои интизоӣ рӯй меоварад. Ашъори Шавкат дар девони ӯ хифз гардида, баъдтар дар тазкираҳои асри XVIII, аз ҷумла дар «Сарви озода»-и Ғуломалихон Озоди Билигиромӣ, баррасӣ шудааст. Дар ин тазкираҳо маълумот дар бораи рӯзгор ва нақди осори Шавкат ҷой дошта, мақоми ӯ ҳамчун намоёндаи муҳимми шоҳаи эронии сабки ҳиндӣ дар баробари адибони мушхуре чун Носиралӣ Сарҳиндӣ таъкид мегардад.

Бо вуҷуди ин, эҷодиёти Шавкат дар марҳалаи аввал дар муҳити адабии Эрон ба таври кофӣ пазируфта нашуд. Сабаби асосии ин ҳол навоариҳои ғайриинтизорӣ, ки сабки ӯ дошт, мебошад: истифодаи таъбирҳои муаммогун, маъноҳои серлоя ва тасвирҳои ҳаёлий, ки аз қолабҳои маъмулии шеърӣ ирфонӣ ва эҳсосии суннатӣ фарқ мекарданд. Бисёре аз донишмандон ва аҳли адаби он давра ин хусусиятҳоро сунъӣ ё душворфаҳм мешумориданд ва аз ҳамин сабаб, Шавкат дар доираҳои асосии адабии Эрони давраи охири сафавӣ то муддате камтар шинохта монд. Дар Осиёи Марказӣ, баръакс, девони ӯ ба манбаи муҳимми омӯзиш табдил ёфт ва шоирони маҳаллӣ онро ҳамчун намунаи ҷиддии сабки ҳиндӣ қабул карданд.

Дар дарозмуддат таъсири Шавкати Бухорӣ ба рушди шаклҳои шеърӣ дар адабиёти форсӣ амиқ буд. Ӯ бо густариши истифодаи тасвирҳои печида, ташбеҳҳо ва тамсилҳои нав, ки аз таҷрибаи ҳиссӣ ва андешавӣ бармеомаданд, захираи зебоишиносии шеърӣ форсиро ғанӣ гардонд. Ин раванд ба пойдорӣ

сабки ҳиндӣ дар асри XVIII мусоидат кард ва унсурҳои баёнеро, ки бар ҳикмат, ишора ва таркибҳои мақолмонанд така доранд, дар адабиёти Эрон ва Осиёи Марказӣ мустаҳкам намуд. Аз ин рӯ, мероси Шавкат, пеш аз ҳама, дар он ифода меёбад, ки ӯ дар давраи гузариши сабкҳо ба шеъри форсӣ неруи тоза бахшида, имкониятҳои зеҳнӣ ва ҳаёлотӣ онро боз ҳам фарохтар сохт.

Мазмун ва муҳтавои таҳқиқоти диссертатсионии Наимзода Қудратулло Қаҳор дар мавзуи «Шавкати Бухорӣ ва мақоми ӯ дар адабиёти форс-тоҷик» **ба шиносномаи ихтисоси илмӣ** барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.00 – Адабиётшиносӣ (10.01.01 – Адабиёти тоҷик. Равобити адабӣ) мутобикат мекунанд.

**Муҳиммияти мавзуи таҳқиқот** ба он равона гардидааст, ки адабиёти форсу тоҷики асри XVII аз давраҳои муҳимми таърихи адабиёт ба шумор меравад, зеро дар ин давра сабки ҳиндӣ ба ашъори шоирон роҳ ёфт ва шоирони алоҳида тавонистанд, ки дар такомули жанри ғазал нақши намоён гузоранд.

Ҳадафи чунин пажӯҳиш на ситоиши гузашта аст ва на исботи ҷовидонагии гуфтаҳои шоирони қадим, балки дарки дақиқтару илмии таърих ва фарҳанг мебошад. Барои ҷомеаи муосир, ин гуна пажӯҳишҳо ба шинохти амиқтари гузаштаи фарҳангӣ кумак мерасонанд. Баррасии зиндагӣ ва осори шоирони асрҳои миёна нишон медиҳад, ки мардуми он давра чӣ гуна меандешиданд ва ҷаҳонро чӣ тавр маънидод мекарданд. Ин огоҳӣ равшан месозад, ки мафҳумҳое чун инсон, озодӣ, ишқ, дин ва қудрат хусусияти таърихӣ доранд ва шакли имрӯзаи онҳо дар тули таърих тағйир пазируфтаанд. Дар натиҷа, чунин мутолиаҳо аз доварӣ кардани гузашта бо меъёрҳои имрӯз пешгирӣ мекунанд ва ба шаклгирии шуури таърихӣ ва тааммули фарҳангӣ мусоидат менамоянд. Барои адабиётшиносӣ ин пажӯҳишҳо ба дақиқтар шудани категорияҳои адабию эстетикӣ мисли жанр, сабк ва дигар масъалаҳои назариявӣ мусоидат мекунанд. Таҳлили зиндагӣ ва осори шоир имкон медиҳад, ки пайванди матн бо шароити иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва адабии замони муаллиф равшан гардад. Чунин баррасиҳо нишон медиҳанд, ки суннати классик якдасту собит нест, балки низоме зинда, пӯё, гуногунранг ва ҳамвора дар ҳоли таҳаввул мебошад. Дар маҷмӯъ, пажӯҳиш дар бораи шоирони асрҳои миёна фаъолияти илмии муҳим ва зарурӣ барои дарки гузашта, рушди назарияи адабӣ ва фаҳми суннати зиндаи шеъри форсӣ ба шумор меравад.

**Навгонии илмӣ** таҳқиқ дар он ифода меёбад, ки барои нахустин бор дар адабиётшиносии тоҷик рӯзгор, мероси эҷодӣ ва вежаҳои осори Шавкати Бухорӣ ба таври муназзам ва фарогир мавриди омӯзиши илмӣ қарор гирифтаанд. Дар асоси таҳлили муқоисавии манобеи илмӣ таърихӣ ва матни осори шоир марҳилаҳои асосии зиндагии ӯ баррасӣ шуда, ҷойгоҳ ва аҳамияти Шавкат дар равандҳои адабиёти форс-тоҷик муайян гардидааст. Фаъолияти эҷодии шоир, хусусиятҳои жанрии осори манзум, сабк, услуб ва ҷанбаҳои

бадеии ашъори ӯ бо усулҳои таҳқиқоти муосири адабиётшиносӣ таҳлил шудаанд. Илова бар ин, дар таҳқиқ воситаҳои баён ва тасвири бадеӣ, унсурҳои ҳисомезӣ, масъалаҳои таркиби шеър, тасаввуроти инсонӣ, инчунин андешаҳои ҳикматӣ, фалсафӣ ва иҷтимоии шоир дар осори ӯ таҳлил ва арзёбӣ шудаанд.

**Нуктаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда** аз нигоҳи илмӣ дар доираи 8 банд асоснок карда шудаанд, ки натиҷаҳои таҳқиқоти бадастомадаро инъикос карда метавонад. Пеш аз ҳама, ин нуктаҳо бо низомдорӣ, равшаниӣ баён ва шумораи мувофиқ (ҳашт банд) фарқ мекунанд, ки ба талаботи мавҷуда нисбат ба ҷойгоҳ ва сохтори онҳо дар муқаддимаи диссертатсия мутобиқ мебошанд. Ҳар як банд ба натиҷаи ҳалли масъала ё вазифаи мушаххаси илмӣ таъяс карда, аз баёни умумӣ ва такрори андешаҳои маъмули адабиётшиносӣ худдорӣ менамояд.

**Аз лиҳози навгонии илмӣ** нуктаҳо гувоҳӣ медиҳанд, ки бори аввал дар адабиётшиносии тоҷик рӯзгор, муҳити иҷтимоӣ, ҷойгоҳи адабӣ ва хусусиятҳои осори Шавкати Бухорӣ дар заминаи таҳлилу таъзияи сарчашмаҳои таърихӣ адабӣ ва мероси адабии ӯ ба таври фарогир мавриди омӯзиш қарор дода шудааст. Муайян намудани солҳои тахминии зиндагии шоир, баррасии таркиби девон, таҳқиқи хусусиятҳои жанрӣ ва композитсионӣ ғазалҳо, инчунин таҳлили ҷанбаҳои бадеӣ, **саҳми мустақил ва шахсии муаллифро** дар рушди илм нишон медиҳанд.

**Асоснокӣ ва эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот** дар он зоҳир гардидааст, ки хулосаҳо ва нуктаҳои бадастомада бар таҳлили муназзаму ҳамаҷонибаи сарчашмаҳои таърихӣ адабӣ, мутолиаи мустақими матни ашъори Шавкати Бухорӣ, муқоисаи далелҳо ва таъяс ба усулҳои эътирофшудаи таҳқиқоти адабиётшиносӣ асос ёфтаанд. Натиҷаҳои таҳқиқ бо далелҳои мушаххаси матнӣ тасдиқ шуда, дорои хусусияти такрорпазиранд ва дар шароити таҳқиқоти ҳамсон метавонанд ба хулосаҳои монанд оварда расонанд.

**Саҳми шахсии довталаби дарачаи илмӣ** дар он собит гардидааст, ки муаллиф бори аввал дар адабиётшиносии тоҷик рӯзгор, муҳити иҷтимоӣ ва ҷойгоҳи адабии Шавкати Бухороиро ба таври фарогир мавриди таҳқиқ қарор дода, таркиби девон, хусусиятҳои жанрӣ, композитсионӣ ва услубии ғазалиёти ӯро мустақилона таҳлил намудааст.

**Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия.** Диссертатсия аз муқаддима, 5 боб, 26 фасл, 9 зерфасл, хулоса ва китобнома иборат аст. Ҳаҷми умумии диссертатсия 372 саҳифаи ҷопи компютери ро ташкил додааст.

**Боби аввали диссертатсия таҳти унвони «Шавкати Бухорӣ дар заминаи шароити таърихӣ иҷтимоии даврони худ»** таъяс гардида, аз се зербаҳш иборат мебошад. Дар ин боб муаллифи диссертатсия вазъи сиёсӣ иҷтимоӣ, сатҳи рушди адабӣ ва фазои фарҳангии Мовароуннаҳр, Хуросон ва Эронро дар асри XVII мавриди баррасии илмӣ қарор додааст. Ҳамзамон, масъалаи инъикоси симои Шавкати Бухорӣ дар сарчашмаҳои адабӣ таърихӣ

ва чараёни омӯзишу арзёбии мероси адабии ӯ дар таҳқиқоти илми муосир таҳлил шудааст. Дар натиҷаи таҳлил диссертант ба хулосае меояд, ки Шавкати Бухорой дар давраи печида ва нооромии таърихӣ минтақа зиндагӣ ва эҷод намуда, бо вучуди мушкилоти замон тавонистааст мероси арзишманди адабӣ, аз ҷумла девони ашъори баландпояро аз худ ба ёдгор гузорад. Мазмуни зербахшҳои боби мазкур аз ҷиҳати мантиқӣ ба мавзуи умумии боб мутобиқ буда, масъалаҳои матраҳшуда дар онҳо ба таври пайдарпай, далелнок ва фарогир баррасӣ шудаанд.

**Боби дуюми таҳқиқоти диссертатсионӣ таҳти унвони «Вежагиҳои жанрии девони Шавкати Бухорой»** таҳия шуда, аз панҷ фасли мустақил иборат мебошад. Дар ин боб мероси манзуми шоир дар заминаи матни пурраи девон мавриди таҳлили низомноки адабиётшиносӣ қарор гирифтааст. Муаллиф бо таъя ба усулҳои таҳлили жанрӣ ва матншиносӣ қасидаҳо, ғазалҳо, қитъаҳо, рубоӣҳо ва фардиёти Шавкати Бухороиро ҷудогона баррасӣ намуда, хусусиятҳои сохторӣ, мазмунӣ ва бадеии ҳар як навъи шеърро муайян кардааст. Дар чараёни таҳқиқ нишон дода мешавад, ки жанрҳои мазкур дар девони Шавкат на танҳо аз ҷиҳати теъдод, балки аз лиҳози вазифаи бадеӣ ва нақши эстетикӣ низ ҷойгоҳи ғуногун доранд. Аз ҷумла, ғазал ҳамчун жанри марказии эҷодиёти шоир баромад карда, қасида, қитъа, рубоӣ ва фардиёт бештар вазифаи такмилдиҳанда ва ғанигардонии фазои маънавию бадеии девонро иҷро менамоянд. Муаллиф бо таҳлили намунаҳои мушаххаси шеърӣ равобити байни жанр, мазмун ва сабки инфиродии шоирро нишон додааст. Ҳамин тариқ, боби дуюм на танҳо таркиби жанрии девони Шавкати Бухороиро равшан месозад, балки имконият медиҳад, ки мавқеи ҳар як навъи шеър дар низоми умумии эҷодиёти шоир ва дар доираи анъанаҳои адабиёти форсу тоҷик дақиқ муайян гардад.

**Боби сеюми таҳқиқоти диссертатсионӣ «Таснифоти мавзуии ашъори Шавкат»** унвон гирифта, шаш фасли ба ҳам вобастаро дар бар мегирад. Дар ин боб низоми мавзуии эҷодиёти шоир дар заминаи таҳлили муназзами ғазалиёт ва дигар намунаҳои манзум ба таври фарогир баррасӣ шудааст. Муаллиф кӯшиш намудааст, ки самтҳои асосии фикрӣ ва маънавии ашъори Шавкатро дар пайванди онҳо бо ҷаҳонбинӣ ва таҷрибаи ҳаётии шоир нишон диҳад. Дар фаслҳои ин боб мавзуи ишқ ҳамчун пояи асосии ғазалиёти Шавкати Бухорой таҳлил шуда, робитаи он бо унсурҳои тасаввуф ва ирфон равшан мегардад. Ҳамзамон, тарзи инъикоси авзои иҷтимоӣ ва ҳолати замона дар шеър, масъалаҳои ахлоқӣ, тасвири ҳолатҳои равонии инсон ва мавқеи арзишҳои маънавӣ, аз қабилӣ ҳоксорӣ ва тавозуъ, мавриди омӯзиши илмӣ қарор гирифтаанд. Дар идомаи таҳлил, мавзӯҳои вобаста ба зиндагии инсон, аз ҷумла васфи ҷавонӣ, интиҳоби дӯст ва муносибати шахсият бо муҳити иҷтимоӣ ба таври мушаххас баррасӣ шудаанд. Илова бар ин, дар боби мутазаққира тасвири

табиат дар ғазалиёти шоир, нақши унсурҳои устуравӣ ва ривоятӣ дар офариниши маъно ва ғановатбахшии образҳои бадеӣ таҳлил гардида, ҷойгоҳи онҳо дар низоми фикрии ашъори Шавкати Бухорой муайян карда мешавад. Дар маҷмӯъ, боби сеюм имконият медиҳад, ки гуногунрангии мавзӯӣ ва паҳноӣ маънавии эҷодиёти шоир ҳамчун як низоми мукаммали бадеӣ дарк карда шавад.

**Боби чоруми диссертатсия «Вежагиҳои сабки шеъри Шавкат»** номгузорӣ шуда, аз се фасли ба ҳам пайваста иборат мебошад. Дар ин боб сабки эҷодии шоир дар пайванди анъанаҳои адабӣ ва хусусиятҳои инфиродии суҳанофаринии ӯ мавриди таҳлили муфасссал қарор гирифтааст. Муаллиф, пеш аз ҳама, сабки ҳиндиرو ҳамчун заминаи таърихӣ эстетикӣ эҷодиёти Шавкат баррасӣ намуда, дар ин замина вежагиҳои сабки шахсии шоирро равшан месозад.

Дар фаслҳои ин боб унсурҳои тасвири мутаноқизнамо, корбурди вобастаҳои адабӣ ё ба истилоҳ миқёсҳои шоирона, инчунин нақши таркибҳои хос ва бадеъ дар офариниши маъно таҳлил карда мешаванд. Муаллиф нишон медиҳад, ки ин унсурҳо чӣ гуна ба ташаккули сабки инфиродии Шавкат мусоидат намуда, ба шеъри ӯ тозагӣ ва мураккабии маъноӣ мебахшанд. Ҳамзамон, раванди эҷоди ангеҷаҳои нав ва шеваҳои ғайримаъмул дар ифодаи фикр ҳамчун ҷузъи муҳими услуби шоир арзёбӣ мегардад.

Илова бар ин, дар боби мазкур масъалаи таъсирпазирии Шавкат аз мероси шоирони гузашта ва ҳамзамон таъсири ашъори ӯ ба эҷодиёти шоирони баъдина мавриди баррасӣ қарор гирифтааст. Дар натиҷа, сабки Шавкати Бухорой ҳамчун падидаи мустақили адабӣ бо ҷойгоҳи муайян дар ҷараёни рушди шеъри форсу тоҷик муайян карда мешавад.

**Боби панҷуми таҳқиқоти диссертатсионӣ «Нақши воситаҳои тасвири бадеӣ дар ашъори Шавкати Бухорой»** ном гирифта, аз 10 фасл таркиб ёфтааст.

Муаллиф бар аҳамияти омӯзиши воситаҳои тасвири бадеӣ ва сабки суҳанофаринии намояндагони адабиёти классикӣ форсу тоҷик таъкид намуда, онро яке аз вазифаҳои муҳими адабиётшиносӣ мешуморад. Дар ин боб воситаҳои асосии тасвиروфаринии бадеӣ, шеваи баён, роҳҳои офариниши образ ва нақши онҳо дар тавлиди маъно ва таъсиргузории эстетикӣ шеър дар асоси намунаҳои мушаххаси матнӣ баррасӣ шудаанд. Дар натиҷа, ҷойгоҳи воситаҳои бадеӣ дар ташаккули ҳувияти эстетикӣ ва сатҳи баланди ҳунари шеърӣ Шавкати Бухорой ба таври илмӣ муайян мегардад.

Аҳамияти илмӣ амалии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки натиҷаҳои бадастомада метавонанд дар таҳқиқоти минбаъдаи адабиётшиносӣ, бахусус дар омӯзиши таҳаввули ғазал дар асри XVII, сабки ҳиндӣ ва марҳилаҳои рушди он, инчунин, дар таҳияи асарҳои назариявӣ оид ба таърихи адабиёт ва сабкшиносӣ мавриди истифода қарор гиранд. Маводи таҳқиқ ҳамзамон барои таҳияи

китобҳои дарсӣ ва дастурҳои таълимӣ, таърихнигории адабиёти форсии тоҷикӣ, омӯзиши адабиёти форсизабони Ҳиндустон, фарҳангномаҳо ва луғатҳои ихтисосӣ, аз ҷумла таҳлили забони ғазал ва таркибу таъбирҳои шоирона, аҳамияти амалӣ дорад. Илова бар ин, натиҷаҳои диссертатсия метавонанд дар омода намудани лексияҳо, курсҳои махсуси адабиётшиносӣ ва назмшиносӣ, инчунин дар таълифи рисолаҳои илмӣ, корҳои хатмӣ, магистрӣ ва курсӣ истифода шаванд.

**Диссертант оид ба мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ 28 мақолаи илмӣ,** аз ҷумла 20 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъъ расонидааст, ки аз доираи мазмуну муҳтавои диссертатсия берун нестанд.

**Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талабот.** Сохтор, мундариҷаи диссертатсияи Наимзода Қудратулло Қаҳор, сабки ниғориш ва ороиш, ҳамчунин ҳаҷми он ба талаботу меъёрҳои КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, мазмуни автореферат бо диссертатсия мувофиқат мекунад.

**Автореферати диссертатсия** мазмуну муҳтавои таҳқиқоти диссертатсиониро инъикос намуда, ба талаботи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267) ва «Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия, автореферати диссертатсия ва дигар маводи илмӣ (фармоиши раиси КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27.12.2024, №493)» ҷавобгӯ мебошад.

Дар баробари натиҷаҳои бадастомада, ба назари мо, баъзе камбудӣ ва норасоии зерин дар матни диссертатсия ба назар мерасад:

1. Дар саҳифаи 2-юми рисола номгӯи истилоҳоти истифодашуда оварда шудааст, ки дар он мафҳумҳову истилоҳоте аз қабili адоти ташбеҳ, вобастаҳои ададӣ (determiner), мусиқии берунӣ, нумератив, мусиқии канорӣ, ҳисомезӣ (synaesthesia), тасвирҳои мутанокиз шарҳи иҷмолӣ дода шудааст, ки ба гумони ин ҷониб, лозим надорад, зеро истифодабарандагони рисолаи докторӣ дар аксари маворид мутахассисони ҳамин соҳа буда, бо истилоҳоти ғавқуззикр ошноӣ доранд. Аз ин рӯ, ҳеч зарурате ба чунин бахш нест. Ин кор дар он сурат ҷоиз мебуд, агар назари муаллифи рисола ба ин истилоҳоту мафҳум аз таърифи маъмулӣ фарқ медошт.

2. Ҳасли аввали нахустин боби рисола ба баррасии авзои сиёсӣ, адабӣ, фарҳангии Мовароуннаҳру Хуросон ва Эрон дар асри XVII бахшида шудааст. Гарчанде танҳо аз ҳафт саҳифа иборат аст, аммо ба бозгӯи матолибе мепардозад, ки даҳҳо маротиба дар мавриди онҳо навиштаанд ва

чизе нав надорад. Хуб мешуд, агар чанд саҳифа бештар ба масъалаҳое ихтисос дода мешуд, ки таҳқиқи онҳо ба сифати илмии рисола бамаротиб меафзуд.

3. Чун муаллифи рисола шахсе бениҳоят муаддабу ботавозуст, нигоҳи интиқодии эҳтиромона дорад. Баррасӣ, таҳлил, арзёбии манобеъву сарчашмаҳо бояд аз нигоҳи интиқодӣ сурат мегирифт, то дар ин замина мубрамияти таҳқиқ ошкор мегардид. Наимзода Қудратулло ба нақди муҳаққиқон наменпардозад ва бо сабаке муҳтарамона назари ононро таъйид мекунад. Масалан, дар саҳифаи 80-уми рисола менависанд: «Аз баррасиҳои илмӣ доир ба заминаи рушду таҳаввули қасида мо ба андешаи адабиётшиносони баъдӣ ҳамфикрем».

4. Фасли сеюми боби аввал «Нақду баррасии мероси адабии Шавкат дар таҳқиқоти илми муосир» ном дорад, аммо дар асл бештар ба бозгӯии маълумоти нусхашиносӣ (кодикологӣ)-и феҳристҳои нусхаҳои хаттии осори Шавкат пардохтааст, ки як андоза берун аз доираи мавзӯ ва мақсаду вазифаҳои таҳқиқ мебошанд.

5. Дар баробари дигар масоил, агар диссертант ба таҳқиқи вазни ашъор, радифу қофия, масъалаҳои таносуби авзону мухтаво ва дигар вежагиҳои сохторию жанрии девони Шавкати Бухорӣ менпардохт, ҷанбаҳои дигари ҳунари ин шоир равшан мегардид.

6. Дар саҳифаи 11-уми рисола ҷумла ҷунин оғоз меёбад «Алиакбари Дехудо дар така ба маълумоти тазкираи «Риёз-ул-орифин»-и Муҳаммад Ҳодӣ Ризоқулиҳон мутахаллис ба Ҳидоят дар бораи...» ки аз назари сабаки илмӣ ҷоиз нест, чун аҳли таҳқиқ медонанд, ки муаллифи ин тазкираи машҳур кист ва номи комилаш чи гуна аст.

7. Чун исмҳои хоси хориҷӣ ба алифбои тоҷикӣ навишта мешаванд, барои бархе аз хонандагон дар пайдо кардани онҳо дар манобеи китобшиносӣ душворӣ пеш хоҳад омад. Масалан, мувофиқи имлои тоҷикӣ мо Салтиков Шедрин менависем. Бо ҷунин тарзи нигоҳиш дар феҳристҳо ин номро пайдо нахоҳем кард. Ба хотири эҷод нашудани сӯйитафохум бояд дар қавсайн номи асли оварда шавад: Салтиков Шедрин (Салтыков Шедрин).

8. Дар баъзе ҷойҳо сарфу наҳв ва мантиқи ҷумлаҳо мушкулдоранд: (сах. 13, 14, 17).

Эродҳои мазкур хусусияти тавсиявӣ дошта, арзиши умумии таҳқиқотро коста намегардонанд.

**Хулоса, таҳқиқоти диссертатсионии Наимзода Қудратулло Қаҳор дар мавзӯи «Шавкати Бухорӣ ва мақоми ӯ дар адабиёти форс-тоҷик» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.00 – Адабиётшиносӣ (10.01.01 – Адабиёти тоҷик. Равобити адабӣ) қори мустақилона ва дар сатҳи хуби илмӣ анҷомдодашуда ба шумор рафта, дорои нағвонӣ, арзиши илмӣ амалӣ аст ва ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 ва тағйиру иловаҳо ба қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.06.2023, № 295 тасдиқ шудааст, қомилан ҷавобгӯ буда, муаллифи он Наимзода Қудратулло Қаҳор сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.00 – Адабиётшиносӣ (10.01.01 – Адабиёти тоҷик. Равобити адабӣ) мебошад.**

директори Китобхонаи марказии илмӣ  
ба номи Индира Гандии назди Раёсати  
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон  
доктори илмҳои филологӣ, профессор

Суфизода Шодимуҳаммад  
Зикриёпур

Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,  
ш. Душанбе, х. Рӯдакӣ, 33,  
Тел.: + 992 37 221 50 83,  
Факс: + 992 37 221 71 00

нозири кадрҳои Китобхонаи марказии  
илмӣ ба номи И. Гандии назди Раёсати  
Академияи миллии ҷилмҳои Тоҷикистон

Назарова Ҷумъагул  
Давлаёрова